

NÉPRAJZ

Bencze Mihály : Ki volt Tatrangi Dávid?

Jókai Mór: *A jövő század regénye* című művét 1872-74-ben írta, miután többször is meglátogatta Erdélyt. A történet 1952-ben kezdődik és 2000-ben ér véget. A regény főhőse a székely Tatrangi Dávid, aki a regény végén légiáróival menti meg Kárpát-medence népét. A kommunista magyar kultúrpolitika meggátolta, hogy Jókainak ezt a regényét a magyar olvasók új kiadásban olvashassák. Mindez szándékosan történt, hiszen e regényben Jókai minden társadalmi utópiája ellenére megjósolta a huszadik századnak azokat a borzalmait is, melyeket az ateista-kommunista Oroszország idézett elő Magyarországra megtámadásával, saját népének kiirtásával. Itt említhető, akár Boszniának Szerbia által történt bekebelezése, vagy a szerb-magyar háború is. Magyarország talán ma is legnépszerűbb, európai hírű írója jósként is bevált, s ráadásul utópiájával Orwellt is megelőzte, noha a mű sokkal inkább Jules Verne munkásságával rokon.

Ezt írja Jókai: „Van egy magyar népfaj, mely a legszélsőbb határszélt foglalja el keleten: *a székely*. Kitűnő sajátságokkal elhalmozott egy nép. Magyarabb valamennyinél, mert se vérebe, se nyelvébe, se szokásaiba nem vegyült soha semmi idegen. És amellet megvannak benne minden nemzetnek a jó tulajdonai. Honszerető, szabadságvágyó, mint a svájci; szavatartó, hidegvérű, mint az angol, okos, vállalkozó, számító, mint a zsidó; jó katona, mint az arab; mértékletes, józan, szorgalmas, mint a porosz; magán segíteni tudó, idegentől irtózó, mint az olasz; találékony, mint a jenki; tiszta, mint a hollandi; demokrata, szabadelvű, mint a francia; és kitartó mint az orosz; és mindenek felett szapora, mint a zsidó és a szláv; vallási türelem dolgában pedig előtte van minden nemzetnek a világon. Földét a székely el nem pazarolja, kopár hegyoldalait a bánati kanahán-iszapért be nem cseréli; rablót, zsványbandát a székely nép maga közt meg nem tűr soha; becsületszava erősebb, mint a pecsétes írás; a nyegle szavára nem hallgat; mindenét, amire szükség van, maga állítja elő, öltönyének (pedig szép viselete van) minden darabját otthon készíti el: idegenre nem szorul. Azzal, amije van, maga kereskedik, messze földre elmegy becsületes nyereségért, s még a királyon is tud nyerni; zsidó, görög között meg nem él; minden férfi katonának volt nevelve egykor úgy, hogy a nők mívelték a földet... Akkora darab földön, amekkorán Magyarország akármiféle népfajából nem tudna megélni több kétszázezernél, a székely fajnak félmilliónyi ivadéka él. És tisztességesen él. A székelyt nem látod, hogy koldulni jöjjön Magyarországra, székely koldust éppen úgy nem látsz idegen ajtó előtt, mint zsidó koldust. A székelyt nem látod se rongyosan, se mezítláb. Pedig egyik falu kapuja a másikéhoz egy hajtásnyira van. Minden falu be van kerítve, s kapun kell bemenni. S azok nem szétszórt rongyos házikökből állnak, hanem tisztán tartott fasoros utcákból, minők a németek lakhelyei. A XX. században már a székely nép száma a nyolcszáz ezer lelket meghaladta. Ha a székely faj itt volna Magyarország közepén, azóta benépesítette volna az egész országot; ha a főváros közelében volna, kezében volna az egész magyar ipar és kereskedelem. És minő szép faj! Annyi szép, szabályos, jellemzetes arcot nem látni sehol a kerek földön, mint a székelyeknél.”

Ha ma megkérdezem székely barátaimat elmondják, hogy Erdély az elmúlt 90 évben elbalkanizálódott, a székely falvakban megjelentek az idegen kocsmák, és bizony egyre több a kevert vére ember. De még mindig elegendő ősi erő, becsület, önértzet van, hogy megállt parancsoljon a további süllyedésnek. Még sok kis Tatrangi Dávid van a ma már az egész Földön szétszórt országban élő székelység között, hogy elkezdje az ősi múltra és hitre épülő jövőt építeni. Elindítsa az egész magyarságot azon az úton, hogy küzdjön, munkálkodjon, tanuljon, és hátrányaiból is előnyt kovácsolva, az igazságosság, kölcsönösség, méltányosság jegyében legyen a Kárpát – medence a tudásból eredő megértés, a megértésből fakadó szeretet hazája.

Kiről is mintázta Jókai Tatrangi Dávidot? A *Tatrangi* családnévként is ismert volt a Barcaságon. Az uzoni nép emlékezetében élénken él a tömösi szorost élete árán védelmező lelkészük, Sükösd Sámuel hősi emléke, Tatrangi György „gyalogkatona” fia (született 1797. október 3.), az 1848-49-es szabadságharc résztvevője. Tatrangi Sándor és neje, Benke Juliánna 1857-ben végrendeletileg vagyonukat iskolaépítésre adományozták. Ennek az iskolának a mai utódja a *Tatrangi Sándor* általános iskola Uzonban. *Tatrangi Pál* András (Tatrang, 1886. szeptember 25. – Brassó, 1971. december 21.) költő, novellista családnéve felvett családnév, akár csak a Zajzoni Rab István esetén. Tatrangi János 1731-1759 között Szemerja-Sepsiszentgyörgy református lelkésze volt. **Tatrangi József 1760-1767** között gidófalván református lelkész volt. Torján is ismert a Tatrangi családnév. Neves írónk Jókai Mór, Martin Lajos (Buda, 1827. augusztus 30. – Kolozsvár, 1897. március 4.) matematikusról, feltalálóról, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjáról mintázta a jövő magyarság mintaképét. A Ferenc József Tudományegyetem tanáraként, Magyarországon ő volt az első, aki a repülőgép, illetve a kormányozható léghajó elméletével foglalkozott. Elsőként javasolta a csűrő felületek használatát a repülőgép kormányzásánál. Konstruált egy helikopterszerű, kerékpár-meghajtással működő szerkezetet, amely hat méter magasra emelkedett. A modell ma a kolozsvári történeti múzeumban található. Külföldről több ajánlatot kapott szabadalmának megvásárlására, de magyar hazafiként nem volt hajlandó találmányát idegen országnak eladni. A jelképes hat méter felemelkedés, a magyarság tudati szintjének a megemelését jelenti. Ez a tudatosodási folyamat tényleg megmentheti a Kárpát-medencét.

Egy másik kérdés az lenne, hogy Jókai honnan vette, és miért pont a Tatrangi nevet adta főhősének? Jókai 1853-ban meglátogatta Belső-Erdélyt és a Székelyföldet, és 1884-ben országgyűlési képviselőként Sepsiszentgyörgyre és környékére utazott, mindkét alkalommal a Barcaságot is érintve. Jókai Brassót először 1853. május 25-én, majd 1884. április 22-én látogatta meg, nyilván Hétfalut se hagyta ki. 1853-ban Zajzoni Rab István, a Honterus gimnázium érettségi előtt álló diákjaként, a Csukás hegységben bujdosott a brassói szász terror elől. Költőnk Jókait a következő verssel köszöntötte:

*Téged, kit halhatatlanság
Fennhordoz szárnyain,
Üdvözölünk, honfiú, ezerszer körünkben!
Kit kísérnek az istenek
Babéros utjain,
Helyt adunk buzgóan elvérző keblünkben!*

*Rabok vagyunk és fia én
A rabság népének,
De boldog ily napon, újul az életünk,
S a kínos lánc tágulni kezd,
Egy honfi fényének
Ha kevés ideig üdvében élhetünk.*

*Oh, mit szabad, mit adhatunk
Ha tőlünk távozol,
Hogy eszedből soha ne múljon emlékünke?
Te szív! Egy könnyet s szent fohászt,
Mit mélyen hordozol,
Áldozz a honfinak, ez egy szabad nékünke.*

Zajzoni életében megjelent három könyvében nem szerepel ez a vers. Nincs kizárva az a lehetőség, hogy Zajzoni diákként találkozott Jókaiival. Diákkorában két kéziratos kötetnyi verset írt, ebből szavalt iskolatársainak, és a körútjain. Mindkét kötet elveszett. Az egyik kötet Olosz Katalin segítségével került elő 1996-ban a kolozsvári egyetemi könyvtárból, és ebben található a még nem publikált fenti vers. Zajzoni másik kéziratos kötete még nem került elő. Mint érdekesség a forradalom után Zajzoni írásában mindig tiltakozott az ellen, hogy az osztrák terror hatására a magyar társadalom külföldi, számunkra semmitmondó írók műveit olvastassa, ahelyett, hogy a hazai írók munkáit részesítse előnyben, többek közt a Jókai könyveit. Arany János mellett Jókai is szerette, és tisztelte a Zajzoni verseit, és személyét.

Jókai beavatott, az ősi magyar táltosok tudásával megáldott író volt. Barcaságon jártakor megismerkedett a hétfalusi csángóság történetével, írásaiban ő említi először a női boricát, ami azóta kihalt, csak a férfi változata maradt meg. Ő a hétfalusi csángóságot a székelység egyik legősibb ágának tekintette, és főhősének pont innen választotta a Tatrangi nevet, mert Jókai tudta e név ősi eredetét. Jókai útleírásában így vall: „Felső-Fehér vármegyének egyik beszögellő kerületében, amint az ember a bodzai szorost elhagyja, vagy egyikén az óriási bérceken keresztülvezető gyalogösvényeknek megkerüli a mély utat, meglátja a Tatráng völgye. Körös-körül mély lilaszínbe borult hegyek, melyek háttérben fehéren tűnik elő a Kapri előhegy egettartó orma, tündökölve a korán leesett hótól; a köddel fátyolozott völgyben négy-öt falu tűnik elő, fehér házaival, mik kékes füstöt bocsátanak föl a zöld fák közül; a Tatráng vize ezüstkéken csavarog a csendes falvak alatt, itt-ott, amíg a hegyek közül kijut, zuhatagokat képezve, melyek habfehér ködöt mutatnak a távolból, a felhők oly alant járnak a völgyben, hogy néha majd ezt, majd amazt a tárgyat takarják el a hegycsúcson álló szemei elől aranyos fátyoltestükkkel; ott látszik Hosszúfalu, messze elnyúlt utcájával, Zajzon-falva, kis templomának hegyes bádorfedele messze elragyog, ahogy a nap rásüt, Tatráng, éppen a vízparton, melyre ott magas fadóbohóhíd van építve, s messze, igen messze belátszanak nagy sötéten, ködösen Brassó falai s akkor még jó karban lévő fellegvárának kékes körrajzai. Alant a völgy fenekén van egy szétszórt falu, Bodola. A házak lent, a templom magasabban épült, s átellenben a helységgel látszik valami kis lovagvár, széles tornyokkal, nyugat felé eső bástyája meredek sziklára van építve, honnan éppen a házak tetejére eshetik le az ember egypár száz ölnyi magasból.” Dávid Gyula kutatásaiból megtudjuk, hogy a családi hagyomány szerint Tatrangon és Zajzonban is megfordult Jókai. Erről állítólag ő maga is mesélt Istók János csángó szobrászművésznünknek, aki a szobrát készítette. Úgy tudjuk, hogy Jókai-levelek is voltak a

hétfalusi csángó ismerősöknél, ezek a történelmünk viharában elkallódtak. Érdekelne, hogy kik voltak Jókai ezen csángó ismerősei. Sajnos, még erre nem tudunk válaszolni, hátha a jövőben előkerülnek ezek a hiányzó adatok is.

Több írásomban foglalkoztam a Tatrang név eredetével, lássunk egy kis ízelítőt belőle. A barcasági csángók őstörténetének a megértésében a legfontosabb a Tatrang név értelmezése. A barcasági Tatrang egyben falu, folyó és völgy szent névazonossága, egy nép ideális élettere, bölcsője. Itt azt is meg kell jegyezni, hogy a Tatrang, és Tatrangi, mint családnév is ismert. Űzbegisztánban szintén található egy Targan (Tatrang), ami egy egész hegyoldal és település rész. Tatrangol alakban található folyó Afganisztánban. A negyedik Tatrang Ujgurhonban található, a mai Kína területén. A Tatrang (Thatrang, Tathranl) nevet ha a magyar ősnyelv szerint nézzük, akkor azonnal szembeütünk: Tatra + ng szóösszetétel. Az utolsó szórész -ng = nagy jelentéséből: Tátra-nagy jelentést adhatunk neki mai hangalakkal. Most már csak az a kérdés, hogy mit jelent a Tatra- fogalomrész. Mivel nem tűnik ki, hogy a nagy szórész mire vonatkozik, vagyis az alanya, fel kell tételeznünk, hogy az első szórészben van elrejtve. Ha tovább etimologizáljuk, akkor a Tat-rang felbontáshoz jutunk. Ismét a második szórész ismerős, mégpedig ra-ng formában, amiből egyértelmű, hogy a Rá Napisten és a nagy szavak összetételéből képződött, így a Rá-nagy = Nagy-Napisten szolgálata az, ami rang-ot jelent az életben. Már csak a Tat- szórészt kell megfejtenünk az eredményhez. Mégis melyik ősi szavunkkal vethető össze ez a szórész: Tátos, Táltos, vagyis egy ősi papi fogalommal. Ebből kiindulva csakis vallási eredetű fogalommal állhatunk szembe. De ha ómagyarul gondolunk e fogalmunkra, azonnal a tát = kitátja a száját, vagyis a papi ígehirdetésére. De átvitt értelemben a kitát megfelel az magas helyeken és hegycsúcsokon az égiekhez, közvetlen a Napistenhez imádkozó ókori pap szájához, amit kitát annak érdekében (tátott szájú), hogy a Nap fénye beleszálljon az ő lelkébe, és amit majd közvetít az ígehirdetéskor a hívőivel. Nos, innen érthetjük meg a Tátra-hegység fogalomképződését. De hasonló eredetűek a kítáru, kinyit, tárt kapuval vár stb. fogalomtársításaink. Ide kapcsolódik a tata, azt a kort megért nagypapa, aki élettapasztalata által bölccsé vált. Erdélyben még ismert a tanor fogalma, a kerek templom kítárt (nyitott) kapujával, mint ahogy az ilyen templomokban tanított a tanár (táltos). A Tátra-hegység a Napistenhez-kitát, kítáruzó vagyis nyitó fogalomértelmezésből eredt ősi szóképzésünk. Hiszen az ősi templomok mindig magas helyekre épültek. Valahogy a Napistenhez tartozás terméke a folyó vagy völgy, de akár mint helységnévként a Tatrang fogalma (Tátrához tartozó). Lehet, hogy a Tátra-hegység lakói is ugyanazon népek lettek volna? Még létezne az égi nő értelme is. Még a That- vagy a Tath- forma mutat azonosságot az egyiptomi Tót = Thóth, mint tudós pap szóképzéssel. Összefoglalva Tatrang jelentése: Nagy-Napistenhez-tátó (nyitó) hely. A négy ismert Tatrang (több is lehetett) a Tatrang főtáltosok, beavatott magyar papi kaszt megnevezése és szálláshelye, mágusközpontja volt, melyekre jellemző volt a folyó, a völgy, és a szakrális épület, ami köré kialakult a település és a jövő. Tatraing rovó táltos volt: „Kaltas asszony szekerén újabb égiek érkeztek és Úr városának közelében leszálltak a tengerre. Nemsokára Oánész kiúszott a partra. Felsőteste emberre hasonlított, míg alul hal teste volt. Az emberek először féltek tőle, de ő fénylő ékszerekkel kedveskedett nekik. Erre Úr népének fiai kenyeret és húst vittek cserébe, amelyet szívesen elfogadott. Később társai is követték és még csillogóbb ékszereket hoztak a nádhajók kikötőibe.”(5. Arvisura, Tatraing rovása Kr. e. 3965-3947.) Tatrang főtáltos volt Ujguriában (Turfán, és Karaul vidék), i.e. 146-ban (más források szerint i.e. 216-ban), és az ő testvére volt Karaul kán, akinek szintén táltosi szerepe volt. Tatrang a már említett Vu-Ti császártól egy szakrális köntöst kapott, amit az év négy időszakában a sorra kerülő ünnepeken, szertartásokon használt. A köntösön látható az oltalmazó égi sátor, amely átöleli a napot és a holdat. A köntös maradványát, és másolatát ma is őrzi Karaul (Horváth János, meghalt 2009. december 18-án) magyarországi megőrző tokmak táltos, az aranykopjások fővezére, aki a fenti állításokat 2009. augusztus 24-én Buzsák-Tatárváron, a cikk írójának személyesen megerősítette. Karaul kán a Loknor (Turfán, Ujguria) vidék őrvonalai mentén Tatrang (Tátrang) főtáltossal őrtornyokat, őrvártákat építettek, melyek a híradáson kívül a környék éjszakai ügyeletét is biztosította. A brassói Warte (Honvéd) hegy, szintén egy ilyen őrvár, őrvárta, szemben a Cenk mágusközponttal. Tatrang és Karaul családjából származik a túskehajú Dzserep, a leghűségesebb aranykopjás. Tatrang főtáltos őrvonala és mágusközpontja a Tátra hegységben is megtalálható, a Tátra ezek szerint a Tatrang névből ered, hatalmasat, főt, fontosat jelent. A Tátra, a Barcaság, és a Kárpát-medence több helységében található Hétforrás, ami különleges energiaközpont, gyógyító hely. Tatrang főtáltos szerepkörébe a gyógyítás is hozzátartozott. Tatrang főtáltos a regős, a gyógyító, a révülő, a csatabűvölő (garabonciás), a baksa (tanuló, segítő) sámánok, valamint a rima-lányok (táltoslányok) képzésével is foglalkozott.

Mindezek ismeretében, most már érthető, hogy miért adta Jókai főhősének a Tatrangi családnévet. Hétfalusi csángóként köszönjük Jókainak, hogy ennyire szeretett minket és bízott bennünk. Az utókor hálájának az lenne a legszebb jele, ha minden csángó és székely család megvásárolná, és el is olvasná Jókai összes könyvét.

BENCZE, Mihály: Who Was Dávid Tatrangi?

In this literary and ethnographic essay the author examines the origins of the family name Tatrangi, the name of the protagonist of Mór Jókai's novel *'The Next Century's Novel'*.

